

Društvena pravednost i nepravda u Hrvatskoj - perspektiva građana različitih političkih orijentacija

Franc, Renata; Maglić, Marina; Pavlović, Tomislav

Conference presentation / Izlaganje na skupu

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:284:923324>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[repository PILAR](#)

Društvena pravednost i nepravda u Hrvatskoj – perspektiva građana različitih političkih orijentacija

Renata Franc, Marina Maglić i Tomislav Pavlović

Hrvatski politološki razgovori

Fakultet političkih znanosti

Zagreb, 7. – 8. studenog 2024.

MotjKA

Motivacije i prepreke za kolektivne akcije

Zašto je pitanje pravde važno?

- Doživljaj pravde prepoznat je kao važna odrednica pridržavanja pravila autoriteta, predanosti grupnim ciljevima, uspješnosti rješavanja zadataka, ponašanja sukladnog normama, izbjegavanja neetičnih ponašanja... (Vermunt i Törnblom, 1996)
- Doživljaj nepravde prepoznat je kao važna odrednica zajedničkog djelovanja – kolektivnih akcija (Van Zomeren i sur., 2008, Thomas i sur., 2012; Thomas i sur., 2022)

Što je pravda?

- Brojnost modela i razlika
- Distributivna pravda (Hülle i sur., 2018; v. Deutsch i Schichman, 1986)
 - omjer uloženog i dobivenog
 - jednakost? (*equality*)
 - Svi dobivaju jednako, neovisno o ulozima i okolnostima
 - pravednost? (*equity*)
 - Najviše dobivaju oni koji najviše ulažu
 - potrebitost? (*need*)
 - Najviše dobivaju oni kojima je najpotrebnije
 - pravo? (*entitlement*)
 - Najviše dobivaju oni koji su izgradili status kroz prošla ulaganja
- Proceduralna pravda (Thibaut i Walker, 1975)
 - kontrola postupka (*voice/choice*)
 - kontrola ishoda – manje relevantna
- Retributivna/restorativna/interakcijska pravda?

} Egalitarni sindrom (Županov, 1977, 1995)
radikalna jednakost naspram meritokracije
(Halamić i sur., 2022)

Cilj analize

- Provjeriti što građanima Hrvatske predstavljaju pojmovi pravde i nepravde
 - Kako razumiju te pojmove?
 - Koje grupe u hrvatskom društvu doživljavaju nepravdu?
- Provjeriti razlikuje li se shvaćanje tih pojmova s obzirom na političku orijentaciju sudionika
 - Ranija istraživanja pokazala su da razumijevanje i sklonost reakciji na nepravdu ovise o sudionikovoju političkoj orijentaciji (Hoyt i sur., 2017)
 - Liberali: distributivna nepravda → aktivizam
 - Konzervativci: distributivna + proceduralna nepravda → aktivizam

Metoda

- 56 intervjua u trajanju od oko sat vremena provedenih na prigodnom uzorku unutar projekta *Motivacije i prepreke za kolektivne akcije* tijekom lipnja i srpnja 2024.
 - Pridržavanje svih etičkih aspekata
 - informirani pristanak
 - anonimizacija transkripata
 - građani (Zagreb) → agencija za regrutaciju sudionika (uz naknadu)
 - aktivisti (članovih većih liberalnih i konzervativnih udruga iz različitih dijelova Hrvatske) → m. snježne grude (bez naknade)
 - 26 muškaraca, 30 žena
 - prosječne dobi 41 godina
 - 10 SSS + 3 studenta + 43 VŠS+
 - Kodiranje u procesu (NVivo)
 - 49 kodiranih
 - 24 lijevo i liberalno
 - 7 desno i konzervativno
 - induktivno-deduktivni pristup

Što smo pitali sudionike?

Kako ste zadovoljni ili nezadovoljni stanjem u hrvatskom društvu?

S čime ste zadovoljni, a s čime nezadovoljni?

...

Kako biste odredili što je društvena pravednost, odnosno društvena nepravda?

Što je po vama važno da bi netko društvo mogli smatrati pravednim?

Postoje li neke grupe u društvu koje posebno doživljavaju nepravdu?

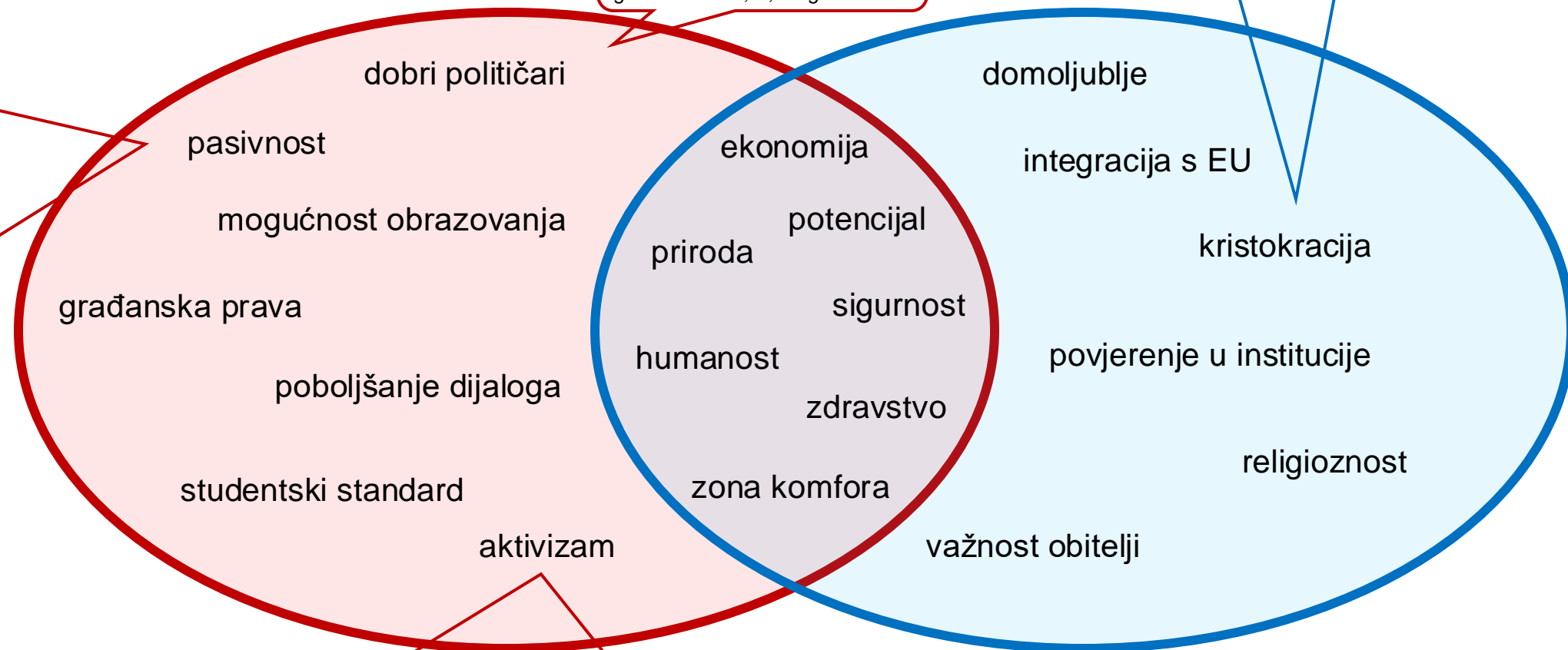
Preuzeto 6. studenog 2024. s
<https://createvalue.org/blog/dos-donts-asking-effective-questions/>

Što je dobro u hrvatskom društvu?

„Sad zadovoljan sam što eto, što ovaj proces sad što se dešava recimo tipa ovih migracija koje su zapravo promijenile strukturu društva nije izazvao – barem ne toliko otvoreni – rasizam koji se recimo dešava tipa u Mađarskoj, dešava se u Danskoj gdje su bile nekakve naci, ono fašističke patrole po cestama, gdje su se formirale cijele nove stranke koje su imale fašistoidne... tako da mi je taj, iako je meljav jako, ne donosi progres, ali s druge strane barem ne napravi više štete tako da mi je ta neka uljuljanost općenito hrvatskog društva mi je zapravo draga jer mislim, s tim se da radit, s ovim je nešto teže.”

Max, M, 37 g.

„...a mislim imamo i u politici, imamo i dobrih političara, nisu svi grozni...” Ema, Ž, 21 g.

„...uvijek sam bio zagovaratelj demokracije utemeljene na kristokraciji. I zna se dobro da je cijela europska civilizacija izgrađena na kršćanskim korijenima.”

Mihael, M, 38 g.

„S čim sam zadovoljan: ako gledamo globalno onda sam zadovoljan da ljudi imaju pravo glasa, da se smiju pokupiti u neke skupine, udruge i tako, da na taj način pokušaju promijenit ono što ih žulja u društvu; znači kod nas je dozvoljeno i napraviti proteste, organizirati bunt i tako – opet sve u granicama znači nekog ajmo reć, nenasilnog nastupa. I mislim da je to jako pozitivno za razliku od mnogih drugih država u svijetu, kod nas ta sloboda je dobra.” Mirko, M, 48 g.

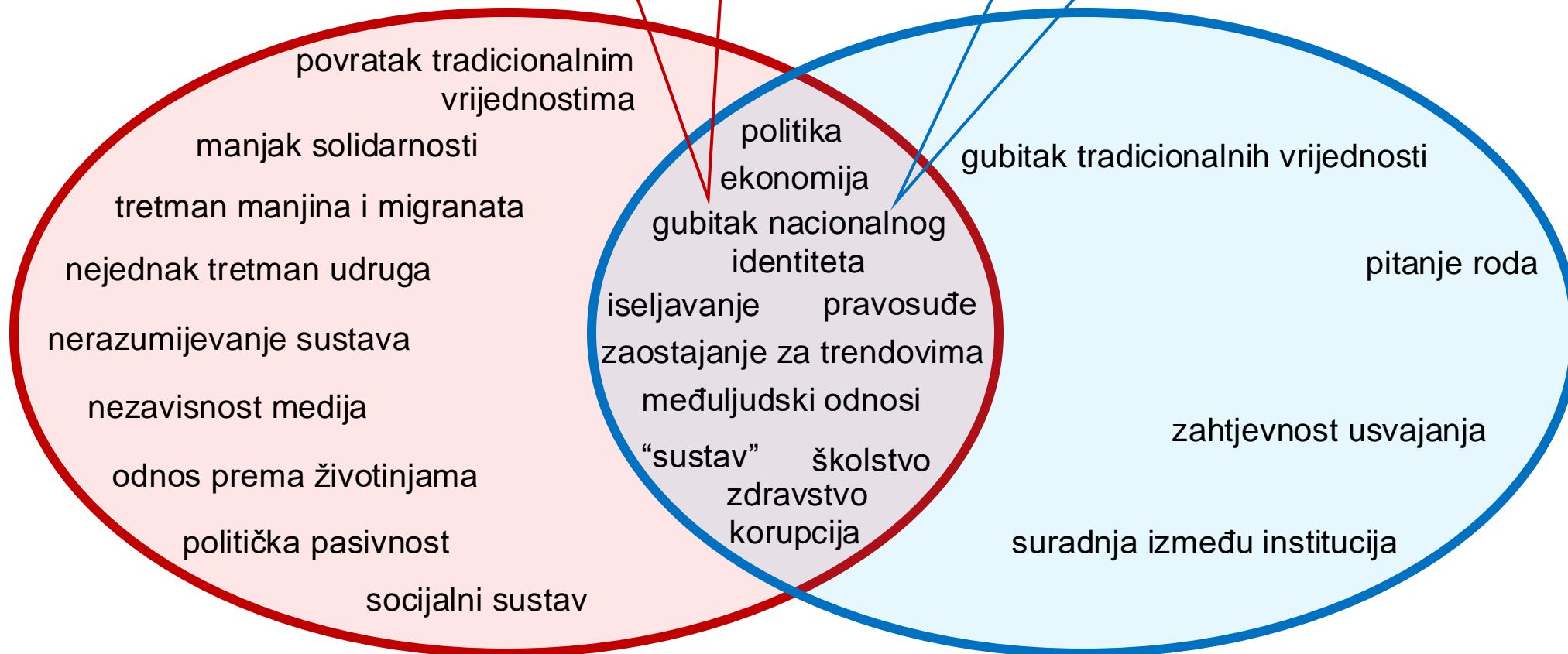
Što je loše u hrvatskom društvu?

„...ali naša mora, naše rijeke, naše vode jesu pitanje javnog dobra – to je pitanje suvereniteta na kraju krajeva, Republike Hrvatske i ne vidim neku veliku motivaciju kod ljudi da se zauzmu za to, dakle da se nekako zaštiti to naše javno dobro...”

Marija1, Ž, 38 g.

„A u postavljanju odnosa Hrvatske prema drugima tu možda nisam, nisam zadovoljan. Mislim da smo izgubili dio sebe, mislim da ne cijenimo dovoljno sebe tako da s Hrvatskom i zadovoljan i nezadovoljan.”

Croata, M, 55 g.

Što je to pravda?

- Za razliku od ljevice fokusirane dominantno na distributivnu nepravdu, desnica je bila podjednako fokusirana na retributivnu i proceduralnu pravdu (nešto manje na distributivnu)
- Proceduralna nepravda često vezana uz pravosuđe
- Općenito, ljevica je pružala nešto složenije definicije
 - Nepravda = obrnuto od pravde (ili konkretan primjer nepravde)

„...svi bi trebali imati ista prava i nitko se ne bi smio iz njih, kak bi rekla, bit izdvojen; znači svatko ima ta ljudska prava i ona bi se trebala poštivat i to bi po meni bila pravednost: znači kad bi svaka osoba to imala i to bi se moglo poštivat...”

baba, Ž, 30 g.

„...kad netko prekrši zakon odnosno pravilo postoji neka posljedica koja je isto tako unaprijed definirana.”

baba, Ž, 30 g.

“Da sažmem: društvena pravda je ajmo bit jednaki.”

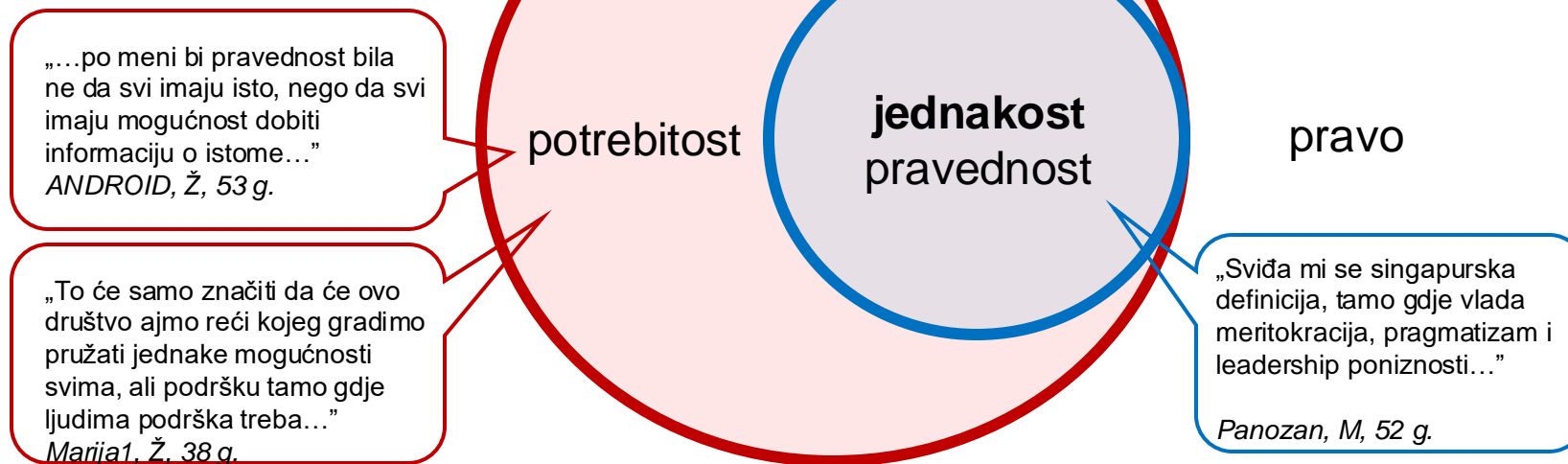
Bianka, Ž, 33 g.

„Da bi pravedno društvo bilo, znači da bi ljudi koji su na bilo koji način znači napravili nešto krivo, ne mogu participirat u vlasti.”

Croata, M, 55 g.

Detaljnije o distributivnoj pravdi

- Nisu utvrđeni glavni elementi teorijskog modela distributivne pravde (Hülle i sur., 2018)
 - ni ljevica ni desnica nisu spominjale načelo prava
 - desnica nije spominjala načelo potrebitosti
 - ljevica uvažava nedostatke jednakosti, ali ne razlikuje potrebitost od pravednosti

Grupe koje doživljavaju nepravdu u Hrvatskoj

„Mislim čula sam ne znam, da na ulazu u tu ustanovu radi jedan portir i to je to, ti dalje imaš urede sa defektolozima, psiholozima, socijalnim radnicima di uđe štíćenik, kako li već – i nema zaštite, ako mu je puka film puka mu je film.”

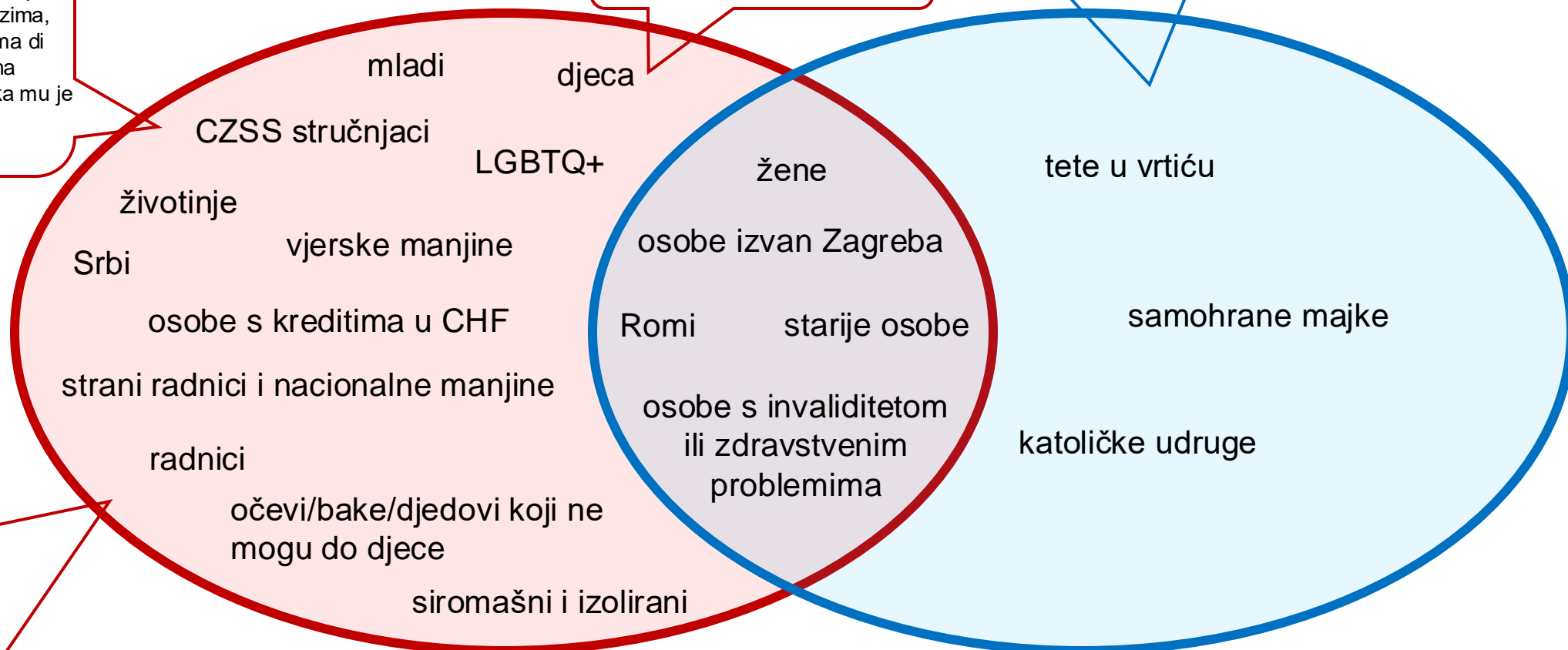
Kate, Ž., 32 g.

„Pa evo, nema mjesta u vrtićima.”

Rosa Parks, Ž, 64 g.

„Evo ja recimo jako cijenim osobno sve osobe koje se bave djecom; tete u vrtiću ili – tu bi dao naglasak zato što se događa da najčešće tete u vrtiću ili odgojiteljice imaju samo jedno dijete ili dvoje jer su pod navodnicima preumorne od djece za koju brinu – a zašto im ne omogućiti posebnim, ne znam, privilegiziranim nekim mjerama baš prema toj skupini ljudi/žena/odgojiteljica da dobiju posebnu nagradu što će se odlučiti za jedno dijete više u svojoj obitelji.”

Mihael, M, 38 g.

„Mislim da su radnici recimo treće i četvrte kategorije radnih mjesta ajmo reć – znači osnovna škola – koji rade za određene domaće, sad više čak neke ni nisu domaće tvrtke – izloženi mobingu, ugnjetavanju gdje država sad pokušava sad kroz ove neradne nedjelje i tako dalje prisilit malo poslodavce na uređenije ponašanje, ali to je nešto što se baš ne može desiti u javnim i državnim službama jer tu, radnici ipak imaju zaštitu sindikata, ali kod privatnika...Ima pametnih privatnika, a ima privatnika koji vole iskorištavat i izrabljivat.”

Mamutovac, M, 45 g.

Rasprava

- Postoje naznake da ljevica i desnica različito razumiju pojmove pravde
 - Usmjeravaju se na različite elemente distributivne pravde
 - Općenito, ljevica u većoj mjeri prihvaća ideju o potpunoj jednakosti kao nepravdnoj te zagovara uvažavanje individualnih i kontekstualnih čimbenika
 - Može se ogledati u ideji o grupama koje doživljavaju nepravdu
 - Ljevica nepravednim smatra tretman različitih manjina i radnika (Lipset & Rokkan, 1967; McAlysee i Day, 2022; Verkuyten i sur., 2022)
 - Može se ogledati u sklonosti djelovanju (Hoyt i sur., 2017)
- Ograničenja
 - Prigodan uzorak (dominantno visokoobrazovani), s manjim udjelom desničara
 - Razrađenost scenarija
 - Opći zaključci temeljeni na izjavama specifičnih pojedinaca?
- Potreba za daljnjim istraživanjima!

Popis literature

- Deutsch, M., Shichman, G. (1986.) Conflict: A Social Psychological Perspective. U Herman, M. G. (ur.), *Political Psychology. Contemporary Problems and Issues*. San Francisco London: Josey – Bass.
- Hülle, S., Liebig, S., & May, M. J. (2018). Measuring attitudes toward distributive justice: The basic social justice orientations scale. *Social Indicators Research*, 136, 663-692.
- Halamić, V., Vuković, V., Burić, I., Čengić, D., & Štulhofer, A. (2022). Egalitarni sindrom i pitanje pravedne raspodjele. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 31(3), 255-272.
- Lipset, S.M., & Rokkan, S. (1967). *Party systems and voter alignment*. New York: Free Press.
- McAleese, O., & Day, M. V. (2022). Some psychological determinants of broad union attitudes. *Journal of Social and Political Psychology*, 10(2), 588-606.
- Thibaut, J. W., & Walker, L. (1975). *Procedural Justice: A Psychological Analysis*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Verkuyten, M., Kollar, R., Gale, J., & Yogeeswaran, K. (2022). Right-wing political orientation, national identification and the acceptance of immigrants and minorities. *Personality and Individual Differences*, 184, 111217.
- Vermunt, R., & Törnblom, K. (1996). Introduction: Distributive and procedural justice. *Soc Just Res*, 9, 305–310.
- Županov, J. (1977). *Sociologija i samoupravljanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Županov, J. (1995). *Poslije potopa*. Zagreb: Globus.